

A véletlen mélysége

„A legtökéletlenebb a befelé való látásunk, vagyis az,
amikor kísértetek vagyunk a magunk szemében.”

(Sir Thomas Browne: *Christian Moralis*)

1976-ban született Buda-
pesten. Humorista, író.

Az alábbi történet néhány évvel ezelőtt esett meg velem. Szinte azonnal lejegyeztem. Nem mondhatnám, hogy még mindig együtt lélegzem vele, inkább csak reménykedem, hogy szegényes élményeim nyomasztó világából még találok hasonló kiutat. Egy októberi napon épp jótékonyági rendezvényre siettem. Annyit tudtam, hogy valami vakokkal kapcsolatos program lesz. Nem tudom miért, a vakokhoz mindig szívesen megyek, talán mert előlük legalább rejtve maradok. Szokás szerint unott és ingerült voltam. Mielőtt elindultam, felhívtam a megrendelőt, utoljára gyorsan még egyeztetni akartam vele. Mérsékeltlen hiú előadóművész vagyok, szerettem volna, ha korrekten fogadnak. Nem eltúlzott készülődésre vágytam, csupán méltányolják szolidan, hogy szívességet teszek. Nem vette fel a telefont. Nem lepődtem meg rajta. A mi szakmánkban bármi előfordulhat, ilyen esetekben sem vagyok szívbijos, három sikertelen próbálkozás után gondolkodás nélkül visszafordítottam volna a taxist, és hazamegyek. Valahol éppen ezt akartam, hogy ne én legyek a hibás, ha nem megyek. Kisvártatva mégis megjelent a neve mobiltelefonom kijelzőjén. Kissé távolságtartónak és szórakozottnak tűnt, hamar elköszönt, pedig még azt sem kérdeztem meg, hogy kijön-e elem. Néhány perc múlva megérkeztünk, háromfős csapat fogadott, lepusztult társaság. Úgy éreztem, átverték. Szóltak, vegyem le a kabátomat, mert bent meleg van. — „Nincs rajtam kabát” — feleltem csodálkozva. — „Akkor adja ide a sálát, betesszük a ruhatárba. Tessék itt a biléta, tegye el!”

Rossz előérzetem támadt. Sietősen bevonszoltak. Minden gyorsan történt, sőt természetellenesen, mintha azért sietnének a nagy sötétben, nehogy meggondoljam magam. Már a legelső fordulónál megszűnt a külvilág. „Innentől kezdve kapaszkodjon belém!” — utasított udvariaskodva Pille, a vak fiatalember. Bénultan, kissé szégyenlősen a többiek felé fordultam, segélykérő mozdulattal: „Nagyon sötét van, mit csináljak?” — „Kapaszkodjon a Pillébe!” — válaszolta valaki. „Rendben, tegyük próbára lazaságomat, lássuk mi lesz, hogy bírom!” — vagánykodtam magamban: elpuhult lelkemnek jót tehet ez a bárgyú kis extrémítás. A férfit rögtön letegeztem, ami bizonytalan önurolomról árulkodott. Azután hülyeségeket kérdeztem:

— Nem lehet bajom?

— Nem — mondta közömbösen Pille.

— De nagyon sok az ember, nem taposnak el?

— Nem.

Egyre beljebb haladtunk. Másfél perc múlva egy nő jelent meg mellettünk.

— Szia! Kriszta vagyok, Pille felesége — a nő hangja már-már kellemesen csengett, életősztönöm most aránytalanul meghittnek, bensőségesnek mutatta.

— Itt leülhetsz, látod? — szólt hozzám Pille, majd látványos igyekezettel előtapogatta nekem a szinte teljes sötétségből a széket.

— Mindjárt visszajövök — mondta —, a feleségem itt marad veled. — Hangja üresen, hétköznapien csengett. Hiányzott belőle bármi együttérzés, mintha a legkevésbé sem lenne tisztában az általa okozott kényelmetlenségekkel, amelyek persze a legkevésbé sem voltak méltatlanok. Érthetetlen módon ebbe a látszólag üresnek tűnő, száraz fesztelenségbe valamiféle akaratlanul is megnyilvánuló meleg gondoskodás vegyült, az ő egymás iránti figyelmességük.

— Elnézést, mit csináljak?! — kérdeztem majdnem kétségbeesett hangon, túljátszva magamra utaltságomat.

— Itt maradok veled — felelte a női hang. Ez máris megnyugtatót, s kezdtem megszokni, a vakok világába csöppentem.

— Biztos? — maradtam az életősztön diktálta kiszolgáltatottság éber szerepében.

— Igen, itt leszek melletted.

Néhány sablonos kérdés után már gyerekesen őszinte lettem:

— Mióta vagy vak?

— Születésem óta.

— Tehát soha nem is szomorkodtál miatta?

— Igen, nem tudom, mit veszítek — válaszolta udvariasan, mintha egy idiótával beszélgetne.

— A ti világotok egy másik dimenzió, ami éppen olyan teljes, mint a mienk. Most jöttem rá. Ha az ember nem tudja, mit veszíthet, akkor lehet valami rossz is a vakságban? — úgy éreztem, ezt a kérdést már egy fokkal őszintébbnek érzi.

— Semmi, ha a látók nem akadályoznák lépten-nyomon az életünket.

— Igen. Ez egy vakellenes világ — jegyeztem meg. Buta közhelynek hangozhatott, de úgy hittem, máris meggyőződtem róla. Roszszul éreztem. Mit tudhatok én róluk!

— A látók nem is sejtik, hogy vakon is lehet dolgozni, gyereket nevelni, háztartást vezetni, főzni, mosni, takarítani, csak lassabban. Ha a szülők türelmesen állnak hozzá a vak gyerekükhöz, akkor az előbbutóbb mindent el tud végezni, legfeljebb időnként elvágja a kezét.

— Te is sokszor elvágtd?

— Persze, de aztán huszadjára megtanultam, hogyan kell például kenyeret szelni.

Közben a nő CB-je megszólalt: „A hetes teremben valaki...” Nem értettem, mit akarhatott a recsegő férfihang, a körülöttem zúgó lárma egyre jobban lenyűgözött. Félelmem terhe könnyebb lett. A nő elnézést kért a CB-rádió miatt, majd egy ideig még felszínesen válaszol-

gatott nekem. Aztán megint megszólalt a készülék: „A zenekar most jön ki...” „Igen? Merre járnak?”

— Elnézést! — szólt oda nekem.

— Semmi baj! — „Micsoda mázlisták!” — suhant át az agyamon. Sőt az is eszembe jutott, mennyire nevetségesek.

Pille nemsokára visszajött.

— A színpad előállt, indulni kéne — közölte negédeskedő hangon.

— Akkor én megyek is, sziasztok! — mondta a nő sietősen, és ezzel eltűnt. Éles kontraszt, a kellemes női illatot émelyítő férfiszag váltotta fel. A házigazda kínos ápolatlansága külön életet élt. Belefért. — „Már csak legfeljebb húsz perc, és kiszabadulok innen.”

— Itt vagytok! — kapaszkodtam belé lendületesen. — Messze van a színpad? Nincsenek sokan?

— Nem, tíz méter.

Aztán máris a színpadnál voltunk. A hangzavar még erősebb lett. A nagy sötétben elsőre sikerült a színpadra fellépni. Nem lehetett túl nagy, csak zavart, hogy nem látom, hol az eleje és hol a hátulja. Végül is mindegy, csak kezdjük már el! A technikus pultja nem volt tökéletesen lebélelve, így haloványan, de több ponton is gyéren világított. Megnyugodtam. Nem jött rosszul ez a figyelmetlenség. Véget vet ennek a buta szerepcserének. A vakok, mint segítők...

A látók, mert belőlük állt a közönség, maximum százan lehettek. Gátlástalanul társalogtak, éreztem, teljesen értelmetlen a jelenlétem. Ugyanakkor, mintha csak számítottam volna erre, a legkevésbé sem estem kétségbe. Hirtelen, józanabb tónusban félbeszakítottam a riportert:

— Szerintem feleslegesen beszélgetünk, senkit nem érdekel. Amikor az emberek azt hiszik, hogy nem látja őket senki, gátlástalanok lesznek. Ha nem látják az arcukat, azt hiszik, bármit megcsinálhatnak. — Pille zavarba jött, a kudarc nyilvánvaló lett, s a tömeg dacosan növekvő morajlása mintha tovább erősítette volna ezt a tényt.

— Halló, emberek! — kiabált bárgyún, türelmetlenül. — Egy kis figyelmet szeretnék! — Szinte egyáltalán nem reagáltak rá.

Aztán már nem szóltam emiatt, megpróbáltam én is megszabadulni az álarcomtól. Persze, nem sikerült maradéktalanul. Fura dolgokat mondtam. Például, hogy már nem tudok olyan jól és könnyen parodizálni másokat, mivel a személyiségem határozottabb, merevebb lett. Ebben azt hiszem, tévedtem. A figurákat manapság sokkal profibban szoktam levenni, a műfaj nagyüzemi mértéke miatt a munka első fázisában általában már meglévő klisékben gondolkodom, és abból keverem ki az adott karakter tényleges paramétereit, meghatározó stílusát. Meglepő kijelentésemmel valószínűleg hatni szerettem volna az arctalan tömegre. Azt is elmondtam, hogy aki nek nagy a képzelőereje, nem esik kétségbe a mesterséges sötétségben. Ez azonnal kiderül. A vakokról is beszéltem, de csak érzélgősen, közhelyesen, bártortalanul. Pillét mindez nem hatotta meg, ő is bele nyugodott a közönyös zűrzavarba. Mesterkélt viselkedése azonban

érezhetően türelmetlenebbé vált: nem tudja már velem megvalósítani önmagát.

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy egy másodpercre sem figyeltek rám, mintha néha szívükbe talált volna reménytelen identitászavarom, az ember legbelső értéktelenségének a tudata, hogy előbb-utóbb mindenki belátja, hogy jelentéktelen, tehetsége, tudása, szakmai rátermettsége mennyire viszonylagos. Lassan hétmilliárd ember között igen csekély esélye van annak, hogy az ember bármivel is kitűnjön. Egykor gyerekművészként, ígéretes parodistaként indultam, még egy másik világban, és ma már nyugodtan tudomásul vehetem álmaim köddé válását. Gyenge és szürke lettem, és sok-sok illúzióval kevesebb. Nem mondtam ki ilyen nyíltan, csak épp az összes mondatomból ez áradt. Nem tudom, miért voltam ennyire őszinte.

Végre befejeztük a beszélgetést. Pille egy pillanatra sem értett meg. Ő végig a produkcióra épített, hátha be-bedobok majd néhány figurát. Csalódnia kellett. Ezúttal nem bohóckodtam. Idegesen, figyelmetlenül zárta le a beszélgetést: — „Köszönjük szépen Bagi Ivánnak, hogy eljött hozzánk!” — Megtapsoltak, igen, tapsoltak az emberek, lanyhán megtapsoltak. Szerény örömmel nyugtáztam, hogy a nulla, sőt ellenséges fogadtatáshoz képest valami átment, még így is. Ugyanakkor érthető elégedettségem súlytalan és védtelen maradt, lágy tompasággal az élet vibráló idegenségével vegyült. Bizonytalan voltam inkább és szomorú, megint azt éreztem, hogy súlyos élményritkulásban szenvedek. De aztán rögtön jött a hízelgő izgalom: Mindjárt kimegyünk innen, nemsokára látni fogok!

Kifelé egyszerűbben, gyorsabban haladtunk. „Emberek, utat!” — kiabálta Pille. Mentünk, lépdegéltünk. Már a lépcsőház közelében jártunk, és akkor történt valami, mint amikor a mélyről előcsikart, akaratlanul kiprovokált életerő váratlanul visszanyeri uralmát a dolgok fölött. Félóráig csak egy elesett, szerencsétlen világtalan voltam, aki fizikai helyzetét tekintve észrevétlenül eggyé vált a vak férfival, az ő dimenziójába került, és akkor jött a félelmetes pillanat, aminél kegyetlenebbet, józanabbat nem tapasztaltam. Pille éppen segítőkészen azt magyarázta, hová lépjek, mikor egyszer csak a semmiből elém tárult az egész lépcsőház, melyet körülölelt és átítatott a világoosság. Nem tudtam, mit mondjak: brutális volt azt érezni, hogy ő még mindig nem lát, én meg már igen. Így, ebben a sorrendben. Valami értelmezhetetlen minőségű dinamizmust éreztem, testem titáni erővel kokettált, szuperszonikus lettem. Szerettem volna újra felfedezni a világot!

Két nap múlva jócskán lecsengett újonnan jött lelkesedésem, betelörödve leminősítettem: kiéhezett érzékiségem önáltató agymenésnéssé silányult. Mostanra már nem maradt belőle semmi. Hát ennyi. És még valami: akiknek vannak szülei, azok a jelenné váló múltba eresztik mélyre hatoló gyökereiket, és általában hosszú ideig élnek. Nekünk, sérülteknek, árváknak nem adatik meg ez a

stabil állapot, ezért a magunkfajták hamvas vénségükkel addig élősködnek a látszatokból, míg el nem fogy az erejük. Mi mindig magunkra szorulunk, magányosak vagyunk, és felélt életünket nincs, aki jóváírja. Ma még engem is a holnap energiái hajtanak, de már vénségem vérét szívom. Nincs tovább, tudom. Egészségem készletei elfogynak, napjaim letelnek. Mégis megérte, s ha egyszer legyőztem az ördögöt, máskor is legyőzhetem. Isten pedig mindig megbocsát. Kiszálltam végre magamból, a csíra öntudatra ébredt, képes lesz szeretni.

OLÁH ANDRÁS

kivétel

*torkomban érzem a rendhagyó igék dühét
pedig azt hittem folytatásod leszek
s hogy maradunk kivételek
de képtelenség téged megtartani
cigarettd illékony füstje körbeússza
a mélyrétegek kristályhibáit
nyűgösen nyikkan a szék
ahogy az ölemben kucorodsz
— leázott bélyegek vagyunk
üresen tátognak bennünk a szavak
s ahogy kidöntött fa törzsén hever a beteg nyár
és átadja kihűlt üdvözlését
úgy holnap tőled is védelmi pénzt
kér majd a megvakult emlékezet*

belenőve a csöndbe

*szökőár pusztított
a romokon szerelmet szerelnek
reménytelen szeretők
a sóhajok megtelnek szavakkal
mint a penész-dohos kórházi mosdófülkék
álmait bontja az est — belenövünk a csöndbe —
jó itt kölcsönben élni veled
ahol már a halál sem mer a szemünkbe nézni*